

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфащэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м щыІагъэм къыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКъЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм къыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфи зэгохъэныгъи;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгу кІагъэтызэ, мыщ къыщыхэщырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогу кІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгу кІоцІхэми дунэепстэуми кІо къэсми нахьы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялъэпкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялъэпкъхэри къызэкІиубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІи мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ къыщаштэным, лъэшэу щызэрагъэкІоным, цагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэми лъэпкъхэми язэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялътэныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхэшІыкІ гъуазэрэ яІэшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлъэу зэфыщытынхэ фае.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэнэу, зыщыщ расэм, ышъо, бзылъфыгъэ-хулъфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лъэпкъэу е цыф купэу къызыхэкІыгъэм, мылъкоу иІэм, къызыщалъфыгъэм емылътыгъэу зэхэдзынчъэу, фэгъэкІотэныгъэнчъэу.

Ащ нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зимыІи, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лъахъэ зытелъи, сыд фэдэрэ къралым ицІыфэу щытми хэтрэ цыфи зэхэдзыныгъэ фашІы хъуштэп зыщыщ къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу щыриІэ статусым къыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІылІыпІэ ибгъэты хъуштэп, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ щэн-къэщэфыныр зыми фэбдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуштэп, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удзекІо, ащ фэдэ тазыр теплъхъэ хъуштэп.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашъхъэ щызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэухъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшъхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шъхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуштэп.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытельхъэу щыт ухыякІо шъхъэфит псэфитыр зэфагъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъошт щынэгъончъагъэхэр зыщигъотынэу щыт ухыиго нафэм икІэухэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыашъо къыраплъырэп.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуштэп, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэщтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу щытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуштэп.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шъхъэусыгъончъэу зыри къыхэкІэбэ хъуштэп, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуштэп. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэкІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шъхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежбы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъээзэжынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишъыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылъфыгъи хъулъфыгъи фитыныгъэ иІ къызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым къыхэкІэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыщэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхьыгъэ зээзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэщэцт-зэдэкІоштхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежбым иунаеу е нэмыкІрэхэр иІэхъэгъоу мылъку зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылъку къыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм къызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр къыІотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгъэгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылъытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сыд фэдэрэ гъоукІи къылыхъон, къыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, ззо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхичэнэу, зэхэщэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ занкІэу ежым е фитэу кыыхыхыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжьэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ икърэли цыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хыкумэт Іэшхъэтетныгъэм илѳабжър къралым и цыф жъугъэм ишІоигъоныгъ ары. А шІоигъоныгъэр кърнафэ шѳф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шхъэфит-псэфитэу кыизэрэгъэлъэгъошѳутт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ кыытырагъэзэжырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

Цыф жъугъэм зэрэщыщым елѳытыгъэу хэтрэ цыфи социалнэ кърэхъумэныгъэ фэшѳуаш. Кърал кІуачІэкІэ е къралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ кърэли ежым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялѳытыгъэу хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ инапэрэ ицыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзиужьын ылъэкІыщт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъошт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ лэжьэнэу, фитэу иІоф кыыхыхынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжьэнэу ыкІи Іофынчъагъэм кыыщаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ кыыратынэу.

3. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ ежыри иунагъуи цыфым фэшѳошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышѳунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ кърэхъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал кърэзытын зылъэкІынэу зы лэжьэпкІэ фэшІу кыыІэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ ежыи ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичъэнэу, ащ фэдэ зэхэщагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ зигъэпсэсфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжьэгъу пІалъэ цыф фэшѳуашэ шапхъэм итэу кыыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжьапкІи кыыратызэ гъэпсэфако дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фитыныгъэ иИ ежыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшѳуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шѳуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иИ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лІыгъобагъэ, шѳузэбагъэ, жъыгъэ ыкІи ежым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ кърэхэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ кыылѳысэу щытмэ кърэхъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу кыыкІэлъыплъынхэу, кыыдэІэпыІэнхэу. Зэрэщэгъэ зэлІ-зэшѳуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къралѳыгъэуи щэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ кърэхъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахъ макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъщэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэщт. Апшърэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фае ежым исэнауш (талант) елѳытыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икЪоу зыригъэужьыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхьаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лъытэныгъэр ыгъэлъэшынэм, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фае. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгушІун фае расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ, зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкІи мамырныгъэр къыухъумэным пае Дунэепстэу Къэрал Зэгохъэныгъэм ригъэкІокІырэ лъэжыгъэм зыригъэужьэу щытын фае.

3. Сабиймэ арагъэгъотышт гъэсэныгъэр зыфэдэщтыр къыхэзыхынэу фитыр, пстэуми апэрэу янэрэ-ятэрэ ары.

27-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ цІыф жъугъэ шІэнхабзэ псэукІэм фитэу хэхьэнэу, хэлэжьэнэу, гъуазджэр зыфигъэшъхьэпэнэу, шІэныгъэ зыужьыныгъэм хэлэжьэнэу ыкІи ар зыфигъэшъхьэпэнэу.

2. Хэти фитыныгъэ иІ ежъым къыгъэшІыгъэ шІэныгъэ, жабзэ (литературэ), гъуазджэ ІэшІагъэхэм мылъкоу, пкІэу, уасэу, лъытэныгъэу къапакІорэр къыфаухъумэнэу.

28-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш мы джэпсалъэм къыщыхэщырэ цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зэрагъэцэкІэшъунэу зы социалнэ ыкІи дунэепстэу гъэпсыкІэ системэ щыІэнэу.

29-нэрэ пычыгъу

1. Хэти ежъы ицІыфыгъэ фитэу ыкІи икЪоу зыригъэужьынэу амал къезытырэ цІыф жъугъэми къэралми фишІэжъын фаеу пшъэрылхэр иІэх.

2. Хэти ифэшъуашэхэр зыфигъэшъхьапэ ыкІи ифитыныгъэхэр зэрихъэ зыхъукІэ, нэмыкІми яфэшъуашэхэмрэ яфитыныгъэхэмрэ афадэн, ахэмэ лъытэныгъэ къафегъэшІыгъэн ыкІи демократическэ цІыф жъугъэм зэдыриІэ шэнхабзэр (этикэр), цІыф жъугъэ гъэпсыкІэр, щыІакІэр егъэшІокІоным иамалхэр къэухъумагъэ хъуным пае фэшІэу къэрал хабзэкІэ агъэнэфагъэ гъунапкъэмэ япхыгъэу щытышт.

3. Сыдэуштэуи орэхъу, мы цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфэбгъэшъхьэпэ, зепхъэ хъуштэп Дунэепстэу Къэрал Зэгохъагъэм и гурылъ-гурышІэхэмрэ ибзыпхэхэмрэ (принципхэмрэ) адимыштэу, апэшІуекІоу.

30-нэрэ пычыгъу

Мы джэпсалъэм къыхиубытэрэ зы хэбзэ гъэуцугъи зыгурыбгъаІо хъуштэп мыш къыщиІотыкІыгъэ хэбзэ гъэуцугъэмэ ащыщ горэр ыІэтынэу, иукъонэу хэтрэ зы къэралы, купы, нэбгыры фитыныгъэ риты фэдэу.